

ตามไปดู... “อินโดนีเซียและสิงคโปร์”

กิตติ ประเสริฐสุข

บทความนี้เรียบเรียงจากเอกสารเผยแพร่ในวารสาร “ประชาคมวิจัย” ปีที่ 18 ฉบับที่ 106 เรื่อง “สำรวจอาเซียนสู่ AEC : อินโดนีเซียและสิงคโปร์” ของ พศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข เนื้อหาเป็นการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ทีมผู้เขียนและนักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เดินทางไปสำรวจสถานการณ์และการเตรียมความพร้อมของอินโดนีเซียและสิงคโปร์

บทความนี้เรียบเรียงจากเอกสารเผยแพร่ในวารสาร “ประชาคมวิจัย” ปีที่ 18 ฉบับที่ 106 เรื่อง “สำรวจอาเซียนสู่ AEC : อินโดนีเซียและสิงคโปร์” ของ พศ.ดร.กิตติ ประเสริฐสุข เนื้อหาเป็นการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่ทีมผู้เขียนและนักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เดินทางไปสำรวจสถานการณ์และการเตรียมความพร้อมของอินโดนีเซียและสิงคโปร์

วันแรก เมื่อเดินทางถึงกรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย คณะเดินทางมีโอกาสแวะชมอนุสาวรีย์แห่งชาติอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นเสาสูงสีขาวทรงสี่เหลี่ยม มีเปลว

เพลิงสีทองอยู่ด้านบนสุดของเสา ส่วนด้านล่างของอนุสาวรีย์แห่งนี้มีพิพิธภัณฑสถานจัดแสดงความเป็นมาของอินโดนีเซีย ตั้งแต่ยุคอาณาจักรโบราณ ยุคอาณานิคม ตลอดถึงการต่อสู้จนได้รับเอกราช จะสังเกตได้ว่า อินโดนีเซียมักจะสร้างอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่หลายแห่ง ซึ่งล้วนเกิดขึ้นในสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน ในช่วงยุคต้นทศวรรษที่ 1960 เพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่ในฐานะมหาอำนาจระดับกลางของอินโดนีเซีย

สำหรับการจราจรในจาการ์ตาค่อนข้างติดขัด เพราะยังไม่มีขนส่งมวลชนระบบรางอย่างรถไฟฟ้า ดังนั้นไม่ว่าจะไปไหนก็ต้องพึ่งการสัญจรด้วยรถยนต์ ซึ่งมักจะต้องผ่านถนน

ความตระหนักและการรู้จัก AEC ยังมีไม่มากนัก ซึ่งความสำคัญและความสนใจจะมุ่งไปสู่ชาติอาเซียนภาคพื้นทวีป เช่น ไทย พม่า ลาว กัมพูชา หรือเวียดนามมากกว่า โดยจะเห็นได้จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมที่มีมากขึ้น

จากนั้นพวกเราได้เดินทางไปยังสถาบันวิจัยเศรษฐกิจแห่งอาเซียนและเอเชียตะวันออก (Economic Research Institute of ASEAN and East Asia หรือ ERIA) ซึ่งตั้งขึ้นด้วยการผลักดันและการสนับสนุนงบประมาณจากประเทศญี่ปุ่นในปี 2551 ตามมติของที่ประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก หรือ อาเซียน+6 โดย

สายหลักที่มีอนุสาวรีย์ต่างๆ ตั้งอยู่เสมอ อาคารมรรวาว ถนนราชดำเนินบ้านเรา ทำให้การจะเดินทางไปไหนต้องเผื่อเวลา

มากทีเดียว

จุดแรกที่พวกเราเดินทางไปเยือน คือ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์และการศึกษาระหว่างประเทศ (Center for Strategic and International Studies หรือ CSIS) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในอินโดนีเซีย และมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่รัฐบาล นักวิจัยหลายคนทำงานในศูนย์แห่งนี้เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ที่นี้เราได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะนักวิจัยหลายท่าน นำโดยผู้อำนวยการฝ่ายการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งท่านเล่าให้พวกเราฟังว่าศูนย์แห่งนี้เป็นสถาบันวิจัยอิสระ แต่ก็มีความใกล้ชิดกับภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม และธนาคารแห่งชาติ ปัจจุบันมีนักวิจัย 25 คน เน้นการวิจัยเชิงนโยบายเป็นหลัก และเราได้ทราบว่า ขณะนี้คนในประเทศอินโดนีเซียกำลังหนักใจกับข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ต่างๆ ที่ทำให้สินค้าจากต่างประเทศทะลักเข้ามา โดยเฉพาะสินค้าจากประเทศจีน ส่งผลให้อินโดนีเซียไม่คิดที่จะเข้าร่วมการเจรจาเขตการค้าเสรีในกรอบความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership : TPP) ที่บางประเทศในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และบรูไน กำลังเน้นให้ความสำคัญอยู่ในขณะนี้ ทั้งนี้คนอินโดนีเซียเองกำลังมีความรู้สึกชาตินิยมทางเศรษฐกิจสูง หวงแหนความเป็นเจ้าของในกิจการต่างๆ โดยเฉพาะเหมืองแร่ ในขณะที่

หวังให้สถาบันแห่งนี้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งการทำงานจะเน้นการวิจัยผ่านเครือข่ายสถาบันวิจัยในภูมิภาคมากกว่า โดยงานวิจัยจะมี 3 สาขาหลัก คือ การรวมตัวในภูมิภาค การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการทำงานอย่างใกล้ชิดกับอาเซียน นอกจากงานวิจัยแล้วยังมีการจัดสัมมนาและการฝึกอบรม โดยเน้นสนับสนุนการเสริมสร้างสมรรถนะในกลุ่มประเทศ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม

สำหรับวันที่สอง ในช่วงเช้าพวกเราเดินทางไปเยือนมหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย (University of Indonesia หรือ UI) ตั้งอยู่นอกเมืองจาการ์ตา ที่ย่านเดป็อก (Depok) ต้องนั่งรถยนต์ไปประมาณชั่วโมงนิดๆ ภายในมหาวิทยาลัยมีรั้วด้วยต้นไม้ใหญ่ นักศึกษาจำนวนมากเดินทางมาจากจาการ์ตาด้วยรถไฟ

เมื่อพวกเราเดินทางไปถึงก็ได้รับการต้อนรับจากท่านรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการสังคม พร้อมคณาจารย์จากคณะต่างๆ ราว 10 คน พวกเราได้แลกเปลี่ยนทัศนะ ตลอดจนรับทราบความเชี่ยวชาญและหัวข้อวิจัยของคณาจารย์ที่นั่น อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ พหุวัฒนธรรม (multiculturalism) การมีส่วนร่วมของประชาสังคม แรงงานอพยพ ประชาธิปไตยกับสวัสดิการสังคม การเกษตรกับความมั่นคงด้านอาหาร และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เป็นต้น ซึ่งดูแล้วเป็นหัวข้อวิจัยที่อยู่ในความสนใจของไทยเช่นกัน โดยรวมแล้วคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้แสดงความสนใจมากที่จะทำวิจัยร่วมกับนักวิชาการไทย

จุดสุดท้ายในประเทศอินโดนีเซีย ที่เราไปเยือน คือ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) ที่นี้ได้พบกับ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายการรวมตัวอาเซียนและการลดช่องว่างด้านการพัฒนา และเจ้าหน้าที่อาวุโสคนไทย คุณพจมาน วงศ์สังฆะ จากฝ่ายเกษตรอุตสาหกรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ได้ทราบว่า ช่วงนี้เป็นช่วงที่เจ้าหน้าที่อาเซียนกำลังมีการกักรัดตัวมาก จากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนที่ประเทศกัมพูชา ซึ่งเพิ่งจะเสร็จสิ้นไป และยังมีการประชุมอื่นรออยู่ เช่น การประชุมด้านพลังงาน เป็นต้น โดยท่านผู้ช่วยฯ ได้เล่าให้พวกเราฟังว่า ในการประชุมดังกล่าว ชาติสมาชิกอาเซียนได้เน้นการลดมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี และเร่งรัดให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปตามแผนของ AEC ตลอดจนการเน้นผลประโยชน์ของภูมิภาค ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติควรอยู่ในบริบทของอาเซียนนี้ สำหรับเรื่องการวิจัย อาเซียนมีโครงการจ้างทำวิจัยระยะสั้น เพื่อรายงานผลต่อที่ประชุมคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน และจะนำเสนอต่อการประชุมในระดับรัฐมนตรีและระดับผู้นำเพื่อตัดสินใจต่อไป

ภายหลังการเยือนสำนักงานเลขาธิการอาเซียนแล้ว พวกเราเดินทางไปสนามบิน เพื่อขึ้นเครื่องบินไปยังสิงคโปร์ ต่อทันที คณะเราเดินทางถึงสิงคโปร์ตอนค่ำ เครื่องลงที่อาคารผู้โดยสารแห่งใหม่ซึ่งดูโอโง่ง พื้นปูพรมตลอด ดูดีมีสไตล์ และแปลกตาไปสำหรับผมที่ได้เดินทางไปสิงคโปร์ครั้งสุดท้ายเมื่อ 5 ปีที่แล้ว

วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันที่ 3 ของการเดินทาง พวกเราไปเยือนสถาบันวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Institute of Southeast Asian Studies หรือ ISEAS) ซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of Singapore : NUS) เพื่อพบกับนักวิจัยหลักจากฝ่ายเศรษฐกิจในส่วนของ ศูนย์ศึกษาอาเซียน (ASEAN Studies Center) และ ดร.เอกพล จงวิไล

วรรณ นักวิจัยชาวไทย ที่สถาบันวิจัยแห่งนี้ แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ การเมืองความมั่นคง และสังคมวัฒนธรรม สำหรับความสนใจในการวิจัยขณะนี้หลายหัวข้อ อาทิ ปัญหาความแตกต่างด้านมาตรฐานและกฎระเบียบในการเชื่อมโยงอาเซียน การระดมทุนในการก่อสร้างสาธารณูปโภคเพื่อเชื่อมโยงอาเซียน ความมั่นคงทางอาหาร การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร มาตรการปกป้องทางสังคม เป็นต้น

ช่วงบ่าย พวกเราไปที่คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Faculty of Arts and Social Sciences) ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ โดยมีท่านรองคณบดีฝ่ายวิจัย รอต้อนรับพร้อมกับคณาจารย์ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เกือบ 10 ท่าน ซึ่งมีทั้งอาจารย์จากชาติตะวันตก อาจารย์ชาวสิงคโปร์ และอาจารย์ชาวไทยรวมอยู่ด้วย สำหรับงานด้านการวิจัยนั้น มหาวิทยาลัยในสิงคโปร์ดูจะล้าหน้าไปมาก โดยมีทุนวิจัยของตัวเอง และทุนจากกระทรวงต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่เน้นการวิจัยเชิงนโยบาย แต่จะเน้นการวิจัยเชิงวิชาการ เพื่อไปลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งโดยรวมแล้วมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ จะมีลักษณะคล้ายกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในโลกตะวันตก และมุ่งยกอันดับสู่ระดับโลกเป็นหลัก โดยบางสาขาวิชาได้ตั้งคณบดีจากมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาเข้ามาบริหารด้วยเงินเดือนที่สูงมาก

ในช่วงบ่าย พวกเรานั่งแท็กซี่ออกจากใจกลางเมืองไปพักใหญ่กว่าจะถึงเป้าหมายถัดไป คือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนียง (Nanyang Technological University : NTU) เพื่อพบประธานคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (School of Humanities and Social Sciences : HSS) โดยท่านเล่าให้ฟังว่า คณะได้กำหนดโป้กัศการวิจัย 5 ด้าน อาทิ Global Asia และ Environment and Sustainability โดยมีทุนจากมหาวิทยาลัยเอง และทุนจากกองทุนวิจัยแห่งชาติ ซึ่งจะมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และเชิญวิทยากรจากต่างประเทศเป็นระยะ สำหรับหัวข้อวิจัยที่น่าสนใจ อาทิเช่น อิทธิพลของ

ภายหลังการหารือในห้องประชุม ดร.ยุพนา วิวัฒน์กันตัง อาจารย์ชาวไทยที่ไปทำงานอยู่ที่นั่นได้พาเราไปชมสถานที่ทำงานของท่าน (สาขาบริหารธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์) และเลี้ยงกาแฟพูดคุยอย่างเป็นกันเอง โดย ดร.ยุพนา เล่าให้ฟังว่า อาจารย์ที่นี่ได้รับเงินเดือนสูง แต่ต้องตีพิมพ์บทความจากงานวิจัยในวารสารชั้นนำให้ได้ตามที่กำหนด ถ้าทำไม่ได้ก็就会被เลิกจ้าง

วันที่สองในสิงคโปร์ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเดินทาง ช่วงเช้าพวกเราไปเยือน Singapore Institute of International Affairs (SIIA) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยเชิงนโยบายที่เก่าแก่ที่สุดของสิงคโปร์ ที่เน้นการศึกษาระหว่างประเทศ โดยเป็นการวิจัยเชิงนโยบายมากกว่าการวิจัยเชิงลึก และมีปฏิสัมพันธ์กับภาคธุรกิจอย่างมาก พวกเราได้พบกับประธานสถาบันฯ ซึ่งเคยเป็น ส.ส. มาก่อน โดยท่านบอกว่าสถาบันแห่งนี้จะยึดหลักการทำงานแบบ 3A ซึ่งประกอบด้วย Analysis - Awareness - Action กล่าวคือ การวิเคราะห์ เพื่อสร้างความตระหนัก และมีการดำเนินการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ ติพิมพ์บทความ หนังสือ และการจัดสัมมนา ทั้งนี้หัวข้องานวิจัยที่สถาบันฯ ให้ความสนใจในขณะนี้ คือ 1) ความคาดหวังและความไม่พอใจของประชาชนต่อการพัฒนา AEC ก่อนและหลังปี 2015 2) กระบวนการตัดสินใจของอาเซียนหลังมีกฎบัตรอาเซียน และ 3) การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit หรือ EAS)

มั่นคงทางอาหาร การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการจัดการภัยพิบัติ เป็นต้น

เมื่อเสร็จสิ้นการเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยแห่งสุดท้ายในการเดินทางครั้งนี้ พวกเราได้ไปยังสนามบินของสิงคโปร์เพื่อเดินทางกลับประเทศ ในขณะที่ผมกำลังเดินอยู่ในสนามบินมุ่งหน้าไปที่ประตูขึ้นเครื่อง โดยสายตาแอบชำเลืองสินค้าในร้านค้าปลอดภาษีเฟลีนๆ อยู่ นั่น พลันก็มีชายหน้าแขกร่างใหญ่ผู้หนึ่งใส่สูทสีดำ เดินมาหยุดตรงหน้าโดยไม่กล่าวคำใด ผมตกใจนิดๆ นึกว่าเจอนักเลงเจ้าถิ่นเข้าให้แล้ว เมื่อเงยหน้าขึ้นมอง ก็พบว่าท่าน ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ นั่นเอง ท่านกำลังจะเดินทางกลับเมืองไทยเช่นกัน ผมดีใจมากเพราะตั้งใจจะมาเยี่ยมคารวะท่านอยู่แล้วตั้งแต่ต้น

ผมจึงรีบพาท่านไปพบกับคณะพวกเราที่ประตูขึ้นเครื่อง ได้พูดคุยกันอยู่พักใหญ่ ท่านให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า ควรจะเขียนเอกสารเชิงหลักการ (concept paper) ประมาณ 2 หน้า เพื่อความชัดเจนและสะดวกในการส่งไปยังสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่ไปเยือน ซึ่ง ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย หัวหน้าคณะของเราก็รับลูกอย่างรวดเร็วด้วยการเขียน concept paper เป็นภาษาอังกฤษด้วยไอแพดคู่ซีพระหว่างเที่ยวบินเดินทางกลับ แถมยังส่งอีเมลให้ผมเรียบร้อยในระหว่างรอกระเป่าที่สายพานในสนามบินสุวรรณภูมิ เรียกได้ว่าใช้เวลาทุกนาทีกันอย่างคุ้มค่าจริงๆ...